

החניטה של יעקב אבינו

בראשית פרק נ

(א) וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל פְּנֵי אָבִיו וַיִּבֶךְ עָלָיו וַיִּשְׁק לּוֹ: (ב) וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת עֶבְדָּיו אֶת הַרְפָּאִים לַחֲנֹט אֶת אָבִיו וַיַּחֲנֹטוּ הַרְפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל: (ג) וַיִּמְלֵאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵּן יִמְלֵאוּ יְמֵי הַחֲנִיטִים וַיִּכְפּוּ אֹתוֹ מִצָּרִים שִׁבְעִים יוֹם:

מדרש רבה בראשית פרשה ק פסקה ג

ויפול יוסף וגו' ויצו יוסף את עבדיו למה מת יוסף בפני אחיו רבי ורבנן רבי אמר על שחנט את אביו אמר ליה הקב"ה לא הייתי יכול לשמור את צדיקי לא כך אמרתי לו (ישעיה מא) אל תיראי תולעת יעקב אל תיראי תולעת את יעקב ורבנן אמרי הוא שצוה אותן שיחנטו אותו הה"ד ויעשו בניו לו וגו' על דעתיה דרבי ניחא על דעתהון דרבנן קרוב לה' פעמים יהודה אומר עבדך אבי עבדך אבי והוא שומע ושותק:

אור החיים פרק נ פסוק ב

(ב) ויחנטו הרופאים עשה כן יוסף משום כבוד אביו, כי כן משפט הנכבדים, ומכל שכן גדולי המלכות. או כדי שלא יטעו בו כשלא יחנטוהו שלא מת, או שמת ולא הסריח, ויעשוהו אלוה, כי הוא פלא בנכרים המזוהמים, וסובב בלבתי יעלהו לארץ קבורתו. ואם לא היו טעמים הנזכרים הדבר פשוט כי בלא חניטה לא היה מסריח, וצא ולמד ממעשה רבי אלעזר ברשב"י כאמור בש"ס (ב"מ פד:):

או אפשר לומר כי לצד שישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמו.), ולזה צדיקי ישראל מאז והלאה לא היו מסריחין אחר מותם. ואפילו עיפוש הנשאר בבטן יבש ויהיה לעפר, כי זוהמת הגוף היא המסרחת אוכל שבמעים, מה שאין כן קודם לכן. והגם שנאמר שגופו של יעקב לא יסריח כי לא מת, אבל על כל פנים עיפוש המאכל אשר ישאר בגוף האדם כנוס כי ירבו לו הימים יתעפש ויסריח ולזה חש יוסף וצוה לחנוט. או אפשר כי יוסף לא ידע מסוד זה וצוה לחנוט:

העמק דבר על בראשית פרק נ פסוק ב

(ב) ויצו יוסף וגו'. ידוע ברבה שהי' תרעומות על יוסף ע"ז עד שאמרו בפ"ק דסוטה למה מת יוסף לפני אחיו רבי א' על שחנט את אביו א"ל הקב"ה לא הייתי יכול לשמור את צדיקי לא כך אמרתי לו אל תיראי תולעת יעקב אל תיראי תולעת את יעקב

אכן ודאי יש להבין דעתו של יוסף. וכי היה סבור שאברהם ויצחק שלא נחנטו שלטה בהם רמה ותולעה כ"ו. ונראה עפ"י הא דא"י בנזיר פ' בתרא עה"פ ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם. ובארנו לעיל מ"ז ל' שהקפיד אביו שלא יהא נקבר לשעה במצרים דא"כ היה ההכרח לחקת האדמה כדין תפוסת המית. ומזה הבין יוסף שאין אביו מקפיד לקברהו תומ"י אחר המיתה אלא שיהא יכול להלינו הרבה בלי קבורה. וכאשר כן עשה יוסף מפני כבודו של מת. נמשכו הבכי ואבל משך רב. ומש"ה חשש יוסף לאביו שלא יתקלקל ח"ו בשכבו על המטה ולא כמו אברהם ויצחק שהגיעו לקבורה מיד. והיה סגולת המקום במערת המכפלה ג"כ מסייע לזה. אבל הקב"ה הקפיד ע"ז שבודאי היה צדיק נשמר בכל אופן גם על המטה

זוהר חלק א דף רנ

ויחנטו הרופאים את ישראל, סלקא דעתך כשאר בני נשא הוה חניטא דא? אי תימא בגין אורחא הוא דעבדו, הא כתיב וימת יוסף בן וגו' ויישם בארן במצרים, הא לא אזלו עמיה בארחה, דהא תמן

אתקבר, וכתוב ויחנטו אותו. אלא ארחא דמלכין איהו, בגין לקיימא גופייהו חנטי לון במשח רבות עלאה על כל משחין מעורב בבוסמין, ושאיב ליה בגופא יומא בתר יומא בההוא משחא טבא ארבעין יומין, דכתיב וימלאו לו ארבעים יום, כי כן ימלאו ימי החנוטים. בתר דאשתלים דא, קיימא גופא שלים זמנין סגיאין. ובגין לקיימא גופא עבדי דא, ועבדי חניטא דא מגו ומברא, מגו דשוין ההוא משחא על טבורא, והוא עאל בטבורא לגו ואשתאיב במעוי, וקאים ליה לגופא מגו ומברא לזמנין סגיאין.

גמרא נדה דף ל/ב

דרש רבי שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפנקס שמקופל ומונח ידיו על שתי צדעיו שתי אציליו על ב' ארכובותיו וב' עקביו על ב' עגבותיו וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום וטבורו פתוח ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה

לקט הקמח למהר"ם חגיז (חת"ס על התורה)

והנה בדבר החניטה אמרתי להודיעך קשוט דברי אמת בהקדמה שלמדתי לעצמי מתוך דברי הזוהר הקדוש. היה הרצון בזה לפי שלא יתכן לומר חלילה שליעקב אבינו עשו והניחוהו בניו לעשות לו חניטה כשאר בני אדם שפותחים כריסם ומוציאין כל בני מעיים והריאה והנלווים לה ורוחצין ומקנחין אותן ומניחין בכלי עופרת בפני עצמו. ואח"כ משברין את הראש ומוציאין משם את המוח ואח"כ חונטין אותו מבית ומחוץ בשמן אפרסמון ועי"כ יעמוד הבשר כבשר החי. ואופן חניטה זו הס' כי לא להזכיר שיוסף הצדיק ושאר אחיו הסכימו שיחנטו את אביהם באופן בזוי כזה. ובתירוץ חידש לו דבאמת חניטה זו של מל"א אה"ע לא היתה לו רק שדרך טבורו היו מכניסין לו שמן אפרסמון מ' יום כנגד יצירת הולד.

ונתקשיתי בהאי תירוצא מ"ט דרך הטבור ולא דרך הפה. ורק שענין כך הוא דאמרו חז"ל בשלישי בנידה דרש ר' שמלאי הולד דומה במעי אמו וכו' וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה. כן בשעה שנפטר האדם מן העולם חזר הדבר לכמות שהיה ונפתח הסתום (טבורו) ונסתם הפתוח (פיו). ולכן לא היו מכניסים דרך פיו השמן רק דרך הטבור ועל דבר כזה נאמר מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי וכו' שהרצון בזה שעם כל חכמת חכמי האומות שגברה בחקירת עניני העולם הן עד היום לא ידעו דבר זה. פוק חזי דנהגו במלכים שלהם מנהג בזיון זה בחניטה שלהם כדאמרן. אמנם בני יעקב שקיבלו הדברים האלו קיים מיעקב אביהם מלבד החוקים והמשפטים ידעו מתוכן שזהו דרך החניטה הראויה לאיש אלוקים קדוש הוא יעקב ישראל אשר בו יתהלל המתהלל ויתפאר בו אלקי ישראל ישתבח ויתפאר.

רש"י בראשית פרק מז פסוק כח

(כח) ויחי יעקב - למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם.

פרקי דרבי אליעזר פרק מז

ר' אליעזר אומ' חמשה אותיות שנכפלו בכל האותיות שבתורה כלם לסוד גאולות כ"ף כ"ף אברהם אבינו נגאל מאור כשדים שנ' לך מארצך מ"ם מ"ם נגאל בו יצחק אבינו מיד פלשתים שנ' לך מעמנו נון נון נגאל בו יעקב אבינו שנ' הצילני נא מיד אחי פ"א פ"א בו נגאלו אבותינו ממצרים שנ' פקוד פקדתי צד"י צד"י בו עתיד הב"ה לגאול את ישראל

מסורה פרשת ויחי - פ"ה פסוקים פה אל פה סימן

ספר שמות פרק ז - (ז) ומשה בן שמנים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה